

VALGA VALLAVALITSUS

Heidy Purga
Kultuuriministeerium
min@kul.ee

Teie: 03.02.2025 nr 1-11/120-1

Meie kuupäev digiallkirjas nr 9-4.4/666-2

Vabariigi Valitsuse korralduse „Valga linnatuumiku
muinsuskaitseala lõpetamine“ eelnõu

Austatud proua Purga

Esitasite Valga Vallavalitsusele kooskõlastamiseks Vabariigi Valitsuse korralduse „Valga linnatuumiku muinsuskaitseala lõpetamine“ eelnõu. Oleme tutvunud esitatud korralduse eelnõu ja selle juurde kuuluva seletuskirjaga. Samuti arutati teemat Valga Vallavolikogu 26.02.2025 istungil. Tuginedes volikogu arutelule ja kooskõlastamiseks saadetud materjalidele Valga Vallavalitsus ei kooskõlasta Vabariigi Valitsuse korralduse „Valga linnatuumiku muinsuskaitseala lõpetamise“ eelnõud ja ei nõustu Valga linnatuumiku muinsuskaitsealaks olemise lõpetamisega. Toome välja põhjendused mitte kooskõlastamise kohta:

1. Valga Vallavolikogu on teinud 20.03.2024 otsuse nr 104¹, millega on avaldanud arvamust Valga linnatuumiku muinsuskaitseala olemise lõpetamise kohta. Valga Vallavolikogu väljendas mittenõustumist Muinsuskaitseameti poolt avalikule väljapanekule suunatud Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõuga „Valga linnatuumiku muinsuskaitseala lõpetamine“, sest eelnõu ettevalmistamine ei ole toimunud kooskõlas muinsuskaitseadusega, huvitatud isikud on jäetud õigeaegselt kaasamata ja nende huvid arvestamata ning riikliku kaitse eelduste hindamisel esineb puudusi. Põhjendused on eraldi välja toodud otsuse lisas. Valga Vallavolikogu tegi ka ettepaneku jätkata 2019. aastal alustatud Valga linnatuumiku muinsuskaitseala kaitsekorra koostamisega, mille käigus koostöös ja kõiki osapooli kaasates vaadatakse üle muinsuskaitseala piir ja selle kaitsevööndi piir, sõnastatakse kaitse eesmärk ning määratakse muinsuskaitsealal asuvatele ehitistele väärtusklassid ja olulised vaated lähtudes muinsuskaitseaduse § 19 lõike 5 sätestatust.

Valga Vallavolikogu 26.02.2024 istungil võeti Valga Vallavalitsusele kooskõlastamiseks esitatud eelnõu arutlusele. Valga Vallavolikogu andis vallavalitsusele suunise kooskõlastamisest keeldumiseks ja märkis, et jäädes oma 20.03.2024 otsusega antud

¹ Valga Vallavolikogu 20.03.2024 otsus nr 104 „Arvamuse avaldamine Valga linnatuumiku muinsuskaitseala olemise lõpetamise kohta“ (viide <https://atp.amphora.ee/valgavv/index.aspx?itm=605926>)

arvamuse juurde, kuna vahepealsel perioodil ei ole Vabariigi Valitsuse korralduse otsuse eelnõu sisult ja põhjendustelt muutunud.

2. Muinsuskaitseamet on jõudnud ainuisikuliselt järeldusele, et Valga linnatuumiku muinsuskaitseala ei vasta riikliku kaitse eeldustele ning sellest tulenevalt on põhjendatud Valga linnatuumiku muinsuskaitsealaks olemise lõpetamine. Ükski menetlusse kaasatud osapool, sh MTÜ Eesti ICOMOS, Eesti Muinsuskaitse Selts, Ehitismälestiste ekspertnõukogu, Muinsuskaitse Nõukogu, ei toeta käesolevat otsust.

Muinsuskaitseaduse § 10 lõike 1 kohaselt on riikliku kaitse eelduseks, et kultuuriväärtusega asi või maa-ala esindab Eesti ainelise kultuuripärandi väärtuslikumat osa, millel on teaduslik, ajalooline, kunstiline või muu kultuuriväärtus. Valga linnatuumiku muinsuskaitseala vastavust riikliku kaitse eeldusele hindas Muinsuskaitseamet kultuuriministri 15.05.2019 määruses nr 23 „Mälestise liikide ja muinsuskaitseala riikliku kaitse üldised kriteeriumid ning muinsuskaitsealal asuvate ehitiste väärtusklassid“ sätestatud kriteeriumite alusel. Valminud töös² toodud kriteeriumitele vastavuse kirjeldused ja põhjendused ei veena kohalikku omavalitsust, et Valga linnatuumiku muinsuskaitsealal ei ole enam väärtust, mida on asjakohane väärtustada Eesti ainelise kultuuripärandi väärtuslikuma osana. Kohalik omavalitsus on olnud alates menetlusse kaasamise hetkest arvamisel, et kriteeriumitele vastavuse hindamine ei ole tehtud objektiivselt, töö ei tekita usaldusväärsust ning töös esineb faktilisi vigu. Töös toodud fakte ei ole täpsemalt analüüsitud ega toodud konkreetseid näiteid ega avanud linnaruumis tehtud otsuste tagamaid. Valga Vallavolikogu tegi 20.03.2024 otsusega nr 104 võetud arvamuses Muinsuskaitseametile ettepaneku sisulise koostöö jätkamiseks, mis sai alguse 2019. aastal. Samale järeldusele on jõudnud ka Muinsuskaitse Nõukogu, mis on soovitanud omavalitsusega täiendavat dialoogi pidada. Ka Muinsuskaitse nõukogu on leidnud, et kriteeriumite hindamisel oleks võinud jõuda teistsugusele järeldusele. Siinkohal tuleb märkida, et seletuskirja üheksandal leheküljel on ekslikult välja toodud, nagu oleks omavalitsust kaasatud kriteeriumite hindamisse ning omavalitsuse ainsaks ja peamiseks mureks on riigi eemaldumine äärealadelt. Valga Vallavalitsus on seisukohal, et arvestades kultuuriministri 15.05.2019 määrusest nr 23 „Mälestise liikide ja muinsuskaitseala riikliku kaitse üldised kriteeriumid ning muinsuskaitsealal asuvate ehitiste väärtusklassid“ tulenevate hinnatavate kriteeriumitega on võimalik riikliku kaitse eelduse väljaselgitamisel jõuda positiivse tulemuseni, kui analüüs viiakse läbi õiglaselt ja optimistlikus vaates, keskendudes sellele, mis on olemas, mitte sellele, mida enam ei ole säilinud ning tahtega tunnustada Valga linna ajaloolist linnasüdant, mis on üks üheteistkümnest Eesti ajaloolisest linnasüdamest. Tulenevalt kultuuriministri 15.05.2019 määrusest nr 23 „Mälestise liikide ja muinsuskaitseala riikliku kaitse üldised kriteeriumid ning muinsuskaitsealal asuvate ehitiste väärtusklassid“ võib ala vastata mitmele kriteeriumile, kuid ei pea vastama igale kriteeriumile. Kriteeriumid võivad olla erineva kaaluga. Valga Vallavolikogu tegi ettepaneku üle vaadata Valga linnatuumiku muinsuskaitseala vastavus riikliku kaitse eeldusele, millesse oleks kaasatud ka sõltumatu ekspert.

Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu seletuskirjas on ekslik fakt, et 18.10.2022 küsis Muinsuskaitseamet oma koostatud hinnangule „Valga linnatuumiku muinsuskaitseala (reg-nr 27005) riikliku kaitse kriteeriumitele vastavuse hindamine“ kohaliku omavalitsuse arvamust. Valga Vallavalitsuse dokumendi registris ei ole registreeritud märgitud kuupäevaga selle sisulist dokumenti. Kohalik omavalitsus sai Muinsuskaitseameti kavatsusest teada alles 08.11.2022 ametiga kohtumisel, kus amet tutvustas koostatud hindamist ja ettepanekut Valga linnatuumiku muinsuskaitsealaks olemise lõpetamist. Valga Vallavalitsuse esindajad ei toetanud ameti seisukohti. Valga Vallavalitsus väljendas valmisolekut arutleda Valga kesklinna pärandikaitse staatust, ulatust ja tingimusi juhul,

² Valga linnatuumiku muinsuskaitseala (reg nr 27005) riikliku kaitse kriteeriumitele vastavuse hindamine. 09.11.2022, Muinsuskaitseamet (viide

https://register.muinas.ee/ftp/Eksperdi hinnagud/MKA_EH_Valga_linnatuumiku_muinsuskaitseala_riikliku_kaitse_kriteeriumitele_vastavuse_hindamine_09.11.2022.pdf)

arutelu fookuses on südalinna strateegiline areng, sest Valga linnatuumiku muinsuskaitseala kaitsekorra koostamine pakuks selleks õige raamistiku. Muinsuskaitseamet jätkas Valga linnatuumiku muinsuskaitseala olemise lõpetamise kaalumise ja tegi otsuse algatada 31.01.2023 Valga linnatuumiku muinsuskaitseala olemise lõpetamise menetlus. Muinsuskaitseaduse § 16 lõike 5 kohaselt, mida kohaldatakse sarnaselt muinsuskaitsealaks tunnistamise menetlusele ka muinsuskaitsealaks olemise lõpetamise menetlusele, jättis Muinsuskaitseamet Valga Vallavolikogu sellest otsusest teavitamata.

Sisulise koostöö puudumine ja puudulike kohapõhiste teadmiste omamine on viinud tulemuseni, kus Muinsuskaitseamet põhjendab Valga linnatuumiku muinsuskaitseala lõpetamist ka asjaoluga, et ajalooliste hoonete säilimine Valga linnas ei ole olnud tagatud, lagunemine on pidev ja kestab ka täna, nagu näitab linnas olevate lagunevate hoonete hulk. Märkides ära, et Valga linnatuumiku muinsuskaitsealane riikliku kaitse alla võtmine ei ole takistanud linna ajaloolise hoonestuse hävimise jätkumist (eelnõu seletuskiri lk 4).

Peame siinkohal oluliseks selgitada, et Valga linna ruumiline areng on võrreldes teiste Eesti linnadega aeglasem. Alates esmakordsest muinsuskaitseala kehtestamisest on möödas kõigest 30 aastat. See periood on olnud järjepidev kultuuripärandi säilimise tähtsustamise ja teadvustamise protsess. Sellest 1995. aastal tehtud otsusest on tänaseks välja kujunenud kuvand ajaloolisest linnasüdamest ja identiteet linnaruumi arenguks. Valga vald on ise väga palju panustanud ajaloolise linnasüdame ja sellel paiknevate kinnismälestiste ja teiste hoonete ning avaliku ruumi säilimisse. Alles nüüd on märgata, et ajaloolise linnasüdame säilimisse hakkavad panustama ka erasektori kinnisasjade omanikud. Panustajate hulgas on kohalikke kui ka sisse tulnud investoreid. Valga linnasüda areneb. Muinsuskaitsealal läbiviidavate tööde järelevalve tegevuses on abiks Muinsuskaitseameti meeskond. Leiame, et Valga linnatuumiku muinsuskaitseala olemise lõpetamisega lõpetatakse ühe ajaloolise linna väärtustamine ja eripära kaitsmine. Edasine ajaloolise linnasüdame säilimine jääb üksnes Valga valla otsustada, kuigi kultuuripärandi väärtustamine ja säilimine on ühiskonna üldine kohustus ja eeldab ühiskondlikku kokkulepet.

Lisaks tuleb eelnõu seletuskirjast välja, et Muinsuskaitseamet kultuurimälestiste nimekirjade korrastamise protsessi raames analüüsib Valga linnatuumiku muinsuskaitsealal asuvate väärtuslike hoonete kaitse alla võtmist, mis veel ei ole kaitse all ning vastavad ehitismälestise kriteeriumitele. Valga Vallavalitsusele ei ole selles osas jagatud varasemalt infot, ega teavitatud vastavast tegevusest. Valga Vallavalitsus soovib olla selles menetluses kaasatud. Valga linna ruumilise arengu kavandamise vaates ning Valga ajaloolise linnakeskuse kohaliku kaitse üle kaalumisel on sellesisulini koostöö oluline. Sellest kõigest sõltub, kui suures osas jääb Valga linnatuumik hoonestus riikliku kaitse alla, kui suures osas saab kaetud kaitsevöönditega. Samas tõstatub ka küsimus, miks sellist analüüsi ei ole tehtud koos antud menetlusega ja kas muinsuskaitseala olemuse lõpetamine on siiski põhjendatud antud kontekstis, kui kaalumisel on alal asuvate väärtuslike hoonete kaitse alla võtmine.

Oleme jätkuvalt seisukohal, et Muinsuskaitseamet ei ole täitnud muinsuskaitseaduse § 16 lõike 6 sätet täie tõsidusega ning on menetluse käigus selgitanud Valga linnatuumiku muinsuskaitseala väärtused välja puudulikult, jätnud sisuliselt kaalumata avaliku huvi ja kaasatud isikute huvid ning lähtunud ettepaneku tegemisel üksnes oma põhjendustest ja enda koostatud tööst „Valga linnatuumiku muinsuskaitseala (reg nr 27005) riikliku kaitse kriteeriumitele vastavuse hindamine“.

3. Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõus rõhutatakse korduvalt, et Valga puhul ei ole riikliku kaitse eelduse olulised kriteeriumid täidetud, seega puudub õiguslik alus jätkata isikute omandiõiguse ja omavalitsuse autonoomia piiramist. Selles osas oleme jätkuvalt teistsugusel arvamusel. Muinsuskaitseametiga ei ole peetud diskussiooni teemal, et välja selgitada, kas Valga linna säilinud ajalooline asustusmuster ja hoonestus väärib kaitsmist,

milline on kaitsmisest tulenevate piirangute proportsionaalsus ja kas kõige selle kaitseks on parim kohaliku tasandi kaitsemeede miljöölana ja milline on sel juhul isikute omandiõiguse piiramine. Kui oleks jätkatud muinsuskaitseala kaitsekorra koostamisega ning hoonetele väärtusklasside määramisega ning teatud leevenduste sõnastamisega oleks jõutud tasandile, mis viiks Valga linnasüdame arengu edasi tänasest jäigast ja ühetasandilisest muinsuskaitseala põhimäärusest.

4. Võrreldes varasemate põhjendustega on käesoleva korralduse eelnõu seletuskirja juurde toodud Muinsuskaitseameti hinnang, et Valga linna säilinud ajalooline asustumuster ja hoonestus väärib kaitsmist kohalikul tasandil. Viidates ka asjaolule, et Valga linna kehtivas üldplaneeringus³ on muinsuskaitse ala piirides kehtestatud miljööväärtuslik hoonestusala. Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu seletuskirjas toodud Valga linna üldplaneeringule tuginevad põhjendused on ekslikud, nagu tagaks kehtiv üldplaneering muinsuskaitseaduse § 3 lõikega 7 kohalikule omavalitsusele kohustuse täitmise. Kehtivas üldplaneeringus on Valga linna miljööväärtuslik hoonestusala samastatud Valga linnatuumiku muinsuskaitseala ja selle kaitsevööndiga ning ei ole määratud eraldi kaitse- ja kasutustingimusi. Seniks, kuni jõutakse Valga valla üldplaneeringu kehtestamiseni jääb Valga linnatuumik kaitseta. Valga valla üldplaneeringu koostamisel ei ole arvestatud olukorraga, et Valga linnatuumiku muinsuskaitseala olemine lõpetatakse. Arvestatud on olukorraga, et Valga linnas on muinsuskaitseala ja selle teema sisustamiseks on koostatud ka vastavad eritingimused⁴. Koostatavas üldplaneeringus on miljööväärtuslike alade käsitus suunatud eelkõige hajaasutusse, et väärtustada ja kaitsta külamaastikke. Tänane ruumilise planeerimise praktikas ei kasutata enam topelt väärtustamist samade väärtuste juures. Käesoleva eelnõu tulemusel tuleb Valga Vallavalitsusel planeeringu koostamise korraldajana leida lisaressurssi ning kompetentsi, et tagada riigi poolt kohaliku omavalitsuse vastutusse ja ülesandeks seatud Valga ajaloolise linnakeskuse kaitse. Valga Vallavalitsuse ja Valga Vallavolikogu, Muinsuskaitseameti ning Kultuuriministeeriumi esindajad kohtusid 24.05.2024 ja arutati mh ka Valga linnatuumiku muinsuskaitseala olemise lõpetamisega kaasnevate kohalikule omavalitsustele lisanduvate kohustuste üle. Kohtumise tulemusena ei jõutud ühisele arusaamale ega leitud ka võimalusi valitsusasutuste poolt, kuidas oleks võimalik toetada kohalikku omavalitust, et Valga ajalooline linnakeskus oleks jätkuvalt väärtustatud, kasutuses hoitud ning selle kasutuse osas järelevalve teostatud.

Lähtuvalt eeltoodust on Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu seletuskirja punktis 6 jäetud hindamata korraldusega kaasnevad mõjud ja kaasneda võivad kulutused kohalikule omavalitsusele.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Monika Rogenbaum
vallavanem

Lenna Hingla
5680 1234
lenna.hingla@valga.ee

³ Valga Linnavolikogu 25.05.2007 määrusega nr 6 kehtestatud Valga linna üldplaneering (viide <https://www.valga.ee/uldplaneering>)

⁴ Valga linna üldplaneeringu muinsuskaitseala hoonete uuring ja muinsuskaitse eritingimused, Kristo Kooskora Joonis OÜ